

Stjepan Krpan

Zagreb

Primljeno 01. 10. 1990.

FRANO ŽENKO DONADINI — MALO POZNATI POHODITELJ ZAPADNOUGARSKIH HRVATA

SAŽETAK

U uvodnom dijelu — autor daje pregled posjetitelja-istraživača iz stare domovine kod Hrvata u zapadnoj Ugarskoj od 16. st. pa do sloma Monarhije. Autor se osvrće na rezultate tih posjeta, objavljena djela o tome.

Franjo Ženko Donadini bio je austrougarski vojnik u Kormendu u 1. svjetskom ratu. Posjećivao je hrvatska sela u okolici toga grada. Učinio je vrijedne zapise o stanju očuvanosti hrvatskog jezika, o broju žitelja, školama, crkvama, stupnju mađarizacije, o zatečenim hrvatskim knjigama, zapisi nekih narodnih pjesama. Sve je objavio u knjižici *Hrvati oko Kormenda (u Ugarskoj)*, Split 1915. Autor obrađuje reagiranja na pojavu toga štiva, njegovo značenje, iako se ne radi o stručnom istraživaču nego rodoljubi koji je svoje slobodno vojničko vrijeme posvećivao svojim hrvatskim sunarodnjacima.

Autor daje biografske podatke o F. Ž. Donadiniju, o njegovom radu u hrvatskim kulturno-prosvjetnim društvima, djelovanju u zadružnim organizacijama.

Živio je 1878—1963.

Uvod

Posjeti nekoć zapadnougarskim a danas Gradišćanskim Hrvatima iz stare domovine stare su koliko i sama hrvatska dijaspora u tim stranama. Među posjetiteljima prepoznajemo oduševljene vjerovjesnike, ugledne pravnike, putujuće prtureformacijske propovjednike, sakupljače narodnih »jački« i pouzdanike onodobnih političkih vlasti u Hrvatskoj, neumorne etnomuzikologe, znatiželjne dijalektologe i druge, koji su od polovice 16. stoljeća pa do kraja 19. hodili po zapadnougarskom kraju napućenom hrvatskim življem. Po njemu se od brežuljkastog juga pa do ravničarskog sjevera, na susretištu mađarskoga i njemačkog etnosa, nahode upravo rasuta poput arhipelaga hrvatska sela. Nalazimo ih od tromeđe današnje Jugoslavije, Austrije i Mađarske pa na sjever do blizu Dunava, gdje se dodiruju Mađarska, Austrija i Čehoslovačka. Taj dio iseljene Hrvatske primao je posjetitelje iz starog zavičaja dok je taj zavičaj još bio razdiran ratničkim i pljačkaškim upadima turske sile, usmjerljene na hrvatsko ljudstvo i njegova materijalna dobra. Neki od tih posjetitelja zauvijek su ostali sa svojim narodom na tlu nove

domovine, a neki su se vraćali u Hrvatsku ostajući i djelujući u njoj do smrti. Dobar pregled pojedinačnih veza stare domovine načinio je u novije vrijeme Nikola Benčić (1 : 14—17). Klimpuški župnici Juraj Zyvanich te Wuccowicz od Jastrebarske upisale su početkom 60-ih godina 16. stoljeća svoja imena na prazne stranice Klimpuškog misala, te tako ostavili prvi zasad poznati zapis o doseljenim Hrvatima što su ih zabilježili oni sami. Zauzeti protestantski propovjednik Stipan Konzul Istranin (1521—1579) boravio je desetak godina među svojim sunarodnjacima u željezanskom kraju nastojeći svim žarom svoje duše prožete Lutherovim učenjem da za reformaciju prodobije tada već vremesne doseljenike rođene u starom kraju negdje na Uni ili Kupi, te njihove sinove i kćeri koji su došli na svijet u novom zavičaju podno Lajtanske gore. I njegove *Postille* iz 1568. trebale su pomoći u pridobivanju sunarodnjaka za Lutherovu sljedbu. Po istoj zadaći hodio je po zapadnougarskom prostoru i njegov duhovni brat Grgur Mekinić Pythiraeus (—1617), poduzetni propovjednik Lutherova učenja i član tamošnje protestantske hijerarhije. No ovi podaci o njegovu djelovanju za nas su znatno manji od pothvata koji je ostvario sastavljanjem i izdavanjem svojih dviju pjesmarica *Duhovne peszne*... 1609. i 1611, prvih knjiga zapadnougarskih Hrvata pisanih i objavljenih u novoj im domovini. Čuveni pravnik Ivan Kitonić (1561—1619), koji je svome imenu dodavao pridjevnik »de Kostanicza«, boravio je naizmjenice u zapadnougarskom kraju i u Hrvatskoj, bivajući tako živom vezom između pripadnika jednog naroda u dvije domovine. Zanimljiv pothvat učinio je zagrebački isusovac Juraj Mulih (1694—1754), vrlo poslani protureformacijski putujući propovjednik, *missionarius vagus*, koji je u žaru svoje misije kretao iz grada podno Medvednice sve do Lajtanskih brežuljaka i Mošonske ravnice. U Juri (Győr), stoljetnom gradu, gdje su se već tada, a navlastito u sljedećem stoljeću, školovali naraštaji hrvatskih svećenika i učitelja, tih eminentnih narodnih prosvjetitelja i čuvara jezika, izdao je Mulih godine 1750. svoje djelo *Duhovne jachke*, namijenjeno upravo zapadnougarskome hrvatskom vjerničkom puku da bi slaveći pjesmom Boga usčuvali i jezik i narodno biće. Citirani Nikola Benčić vidi u tom segmentu Mulihova djelovanja i poticaje nastanku i izdavanju djela nabožne književnosti među Hrvatima onodobne zapadne Ugarske (1 : 15).

Dva boravka hrvatskog jezikoslovca Frana Kurelca (1811—1874), »stari-nom Ogulina a rodom iz Brvna u Krbavi«, među Hrvatima na zapadnougarskim prostranstvima, 1846. i 1848, značila su za onodobnu hrvatsku javnost novovjeko otkriće toga našeg narodnog ogranka. Potaknut zapisima hrvatskih »jački« koje je u Pragu godine 1842. objavio Čeh Moritz Fialka (1809—1869), profesor na Vojnoj akademiji u Bečkom Novom Mjestu, krenuo je Kurelac u jednu drugu Hrvatsku što se sterala na rubnom panonskom i predalpskom prostoru. Ovaj požrtvovni pohoditelj hrvatskih sela, pouzdanik Ljudevita Gaja i drugih onovremenih čelnika Hrvatske, prošao je gotovo sva Hrvatima napućena sela od Hrvatskog Nadalja kraj Körmenda pa do Novog Sela podno starog Požuna, današnje Bratislave. Zapisavši više stotina hrvatskih narodnih pjesama, nažalost ne i napjeva, i izdavši to u Zagrebu godine 1871. pod naslovom *Jačke ili narodne pjesme*..., postavio je sebi trajan spomenik u velebnom perivoju općehrvatske kulture. Etnomuzikolog Franjo Kuhač (1834—1911) obilazio je naš zapadnougarski svijet radi prikupljanja običajne napose pjevane baštine, i dio toga izdao u svojim *Južnoslovenskim narodnim popievkama*, Zagreb 1878/81, te u dokumentarno-pu-topisnim zapisima koji su 1878. objavljeni u zagrebačkom *Viencu*. Otprilike dva desetljeća nakon njega, posjećivao je filolog i etnolog Ivan Milčetić

(1853—1921) zapadnougarske i susjedne Hrvate, te pritom s područja svoje struke načinio mnoge zapise, koje je, kao i Kuhač, objelodanio u *Viencu* 1898. Kuhačevi i Milčetičevi zapisi odlikuju se znanstvenom pouzdanošću te su, kao i Kurelčeva zbirka narodnih pjesama, neizostavno polazište u izučavanju duhovnog stanja među našim zapadnougarskim Hrvatima onoga vremena. Navodni posjetitelji naših sunarodnjaka u zapadnoj Ugarskoj — a nabrojili smo samo one najznačajnije i to do kraja prošlog stoljeća — odlazili su u te krajeve s namjerom da oni najstariji među njima, djeluju bilo kao propovjednici ili kako drukčije, bilo da, a to se odnosi na novije, bilježe pripovjedno i pjevano narodno blago te da to u svojim spisima priopće domovinskoj javnosti kako bi ju zainteresirali za fenomen toga hrvatskog ogranka koji se stoljećima drži, usprkos svima opasnostima po svoj opstanak.

Zacijelo su na rečeni prostor iz zemlje matičnog naroda stizali i posjetitelji drukčijeg profila, kao namjernici, znatiželjnici, rodoljubi i drugi, koje su životne staze dovodile u te krajeve. Tako se u Körmendu, krajnjem jugu nekadašnjeg zapadnougarskog prostora, koji je i danas u granicama Republike Mađarske, našao jedan svakako zanimljiv posjetitelj tamošnjih Hrvata, koga je vojnička služba u Prvom svjetskom ratu odvela u te strane. Bio je to Frano Ženko Donadini, rođeni Korčulanin, tada trideset i sedmogodišnji vojnik stare Monarhije, koji je vršeci službu u körmendskom garnizonu, saznao za hrvatska sela u okolici i postao njihovim pohoditeljem. Ponukan znatiželjom koja je počivala na njegovu rodoljublju, krenuo je po zasnježenim cestama zimskih nedjelja 1915/16. u hrvatska sela zapadnije od Körmenda da vidi žive pradjedove, što će reći svoje hrvatske, nažalost u većini slučajeva, posljednje sunarodnjake čija je svijeća slabim plamičkom upravo pred njegovim očima dogorijevala. O tome rodoljubu i stjecanjem okolnosti zapisivaču izvijestit ću ovaj štovani Skup.*

Iz biografije Frane Ženka Donadinija

Frano Ženko Donadini rođen je 1. veljače 1878. u Korčuli. Potječe iz činovničke obitelji, pa je rano djetinjstvo provodio u mjestima službovanja svoga oca, sudskog činovnika, u Drnišu, Trogiru i Splitu. Od 1884. polazio je u Splitu osnovnu školu te potom realku. Zbog ponovnog očeva premještaja u Sinj godine 1894. prekinuo je to školovanje. Idući kasnije kroz život, a kako je bio živahna duha i zainteresiran za sadržaje življenja, sam je stjecao naobrazbu — riječ je dakle o autodidaktu. Zanimanje za knjigu iskazivao je još u danima rane mladosti, preplativši se na izdanja »Hrvatskoga književnog društva sv. Jeronima« i »Maticе hrvatske«. Njegova pripadnost Hrvatskoj stranci prava te praktično katoličanstvo odredili su mu svjetonazor i djelovanje na društvenoj njeni. Već u ranoj životnoj dobi djelovao je u odborima čitaonica, pjevačkih društava i Hrvatskog sokola. U 16. godini života (1894) zaposlio se kao porezni činovnik u Sinju, potom je bio premješten u Imotski, a po završetku stručnog tečaja u Zadru, službovao je u Šibeniku i Benkovcu. Nakon ženidbe i desetogodišnjeg činovnikovanja seli se 1904. u Vodice, gdje postaje posjednikom. U tom je mjestu idućih godina bio vodeći javni radnik u djelatnostima Hrvatske čitaonice, Hrvatskog sokola, Hrvatske pučke knjižnice te u organizaciji Pravaške mladeži, a tada počinje pisati u zadarskim, šibenskim i zagrebačkim no-

* Biografske i neke zapisivačke podatke o F. Ž. Donadiniju zahvaljujem dobrohotnosti njegova sina dr. Ive Donadinija iz Splita, tijekom 1989.

vinama. Nevolje u obitelji te smrt mlade žene navele su ga da pođe u Ljubljano, u tamošnju Zadružnu zvezu, koja je imala svoje kreditne zadruge i po Istri i Dalmaciji, i u Vodicama također. U Ljubljani, gdje ponovo nalazi životnu družicu, u duhovnoj klimi koja je pogodovala njegovim nazorima, surađivao je u tamošnjem tisku. Godine 1909. vratio se u svoj južnohrvatski zavičaj, u Split, gdje je postao revizorom i nastavnikom na zadružnim tečajevima koje je organizirala spomenuta Zadružna zveza. U javnosti se isticao radom u Hrvatskom sokolu, pisanjem u njegovu i drugim glasilima, napose onima nacionalnoga i katoličkog usmjerenja. Godine 1914, po izbijanju Prvoga svjetskog rata, kao nepoćudna osoba, protjeran je iz Splita, te se s obitelji sklonio kod ženine rodbine u Kranju, odnosno Ljubljani. Zahvaćen mobilizacijom vratio se 1915. s obitelji u Split, te kao vojnik 22. pukovnije domicilne u Sinju, službuje u Sisku, a od 15. studenog 1915. u istoj jedinici u Körmendu, gdje ostaje do 16. veljače 1916. Tri mjeseca boravka u tome mađarskom gradu obogatila su ga spoznajom da se u okolici nalazi vijenac sela s hrvatskim življem koje je Donadini revnosno posjećivao. Nakon višemjesečnog dopusta ponovno ali nakratko 1916. boravi u Mađarskoj, te potom biva otpušten iz vojske, pa od 1916. do 1918. živi u Drnišu. Duge godine (1922—1943) proveo je na radu u Zadružnom savezu u Splitu, za koje se vrijeme isticao djelovanjem u Hrvatskom orlu, Križarskom bratstvu, Marijinoj kongregaciji, Katoličkoj čitaonici »Marulić«, Pjevačkom društvu »Sv. Cecilija«, kao i u Hrvatskoj pučkoj stranci i Hrvatskoj seljačkoj stranci. Suradivao je u zadružnim glasilima prilozima iz te struke a izdao je i više knjižica o istoj temi. U Zagrebu, nakon drugog izgnanstva iz Splita, godine 1943. nastavio je rad u Savezu Hrvatskih seljačkih zadruga, u Gospodarskoj slogi i Zadružnoj zvezi, što je potrajalo sve do 1951., kad je nakon 52 godine radnog staža umirovljen. Godine 1960. primio je papinsko odličje *Pro Ecclesia et Pontifice*, jedino kojim je bio priznat njegov javni rad. Umro je u Zagrebu 9. travnja 1963.

Publicistički rad

U potrazi za posebno objavljenim publicističkim izdanjima iz pera F. Ž. Donadinija našli smo u zagrebačkoj Knjižnici JAZU, Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci te u Gradskoj knjižnici sljedeće naslove:

1. *Čobanske pjesme*. Pokupio po Ravnim kotarima F. Ž. Donadini, Dubrovnik 1919 (po tvrdnji sina dr. Ive Donadinija, objavljeno 1913)
2. *Uputa za zadružno poslovanje*. Split 1915.
3. *Hrvati oko Körmenda* (u Ugarskoj). Split 1916.
4. *Općinske — gradske štedionice*. Split 1918.
5. *Dva mjeseca narodne slobode u Drnišu*. Split 1920.
6. *Zadružne štedionice*. Split 1917.
7. *Seljačko zadrugarstvo*. Split 1934.
8. *Zadružni priručnik za osnivanje zadruga i vođenje knjiga*. Split 1936.
9. *Doživljaji zadružnog revizora*. Zagreb 1956.

Prema nepotpunim podacima F. Ž. Donadini suradivao je bilješkama, člancima i raspravama ponajviše o temi zadrugarstva još prije Prvoga svjetskog rata, kako je već navedeno, u novinama koje su onodobno izlazile u Zadru i Šibeniku, i u nekim zagrebačkim glasilima. Od slovenskih listova kojima je

bio suradnik spominju se *Slovenec* i *Slovenska mladost*, u splitskom *Zadrugaru* i nekima vjerskim listovima. Ovu njegovu djelatnost spominjemo samo okvirno — ona tj. njeni zadrugarski i drugi segmenti nisu bili predmetom našeg istraživanja. Spomenuli smo ih samo zato da pokažemo kako se čovjek tih interesa naišavši na svoje sunarodnjake u selima oko Körmenda, iz rodoljubnih pobuda latio pera te zapisao nešto podataka o njima, da bi te bilješke postale svojevrsnim snimkom njihova stanja iz sredine drugog desetljeća našeg stoljeća. Upravo taj zapisivački rad, kako je već kazano, povod je što predstavlja F. Ž. Donadinija.

»Hrvati oko Körmenda (u Ugarskoj)«

U uvodnom dijelu svojih zapisa koji obasižu 24 stranice malog formata F. Ž. Donadini, uglavnom na osnovi uvodne rasprave Frana Kurelca iz njegovih *Jački*, obavješćuje čitatelja o dijelovima hrvatske dijaspe u onovremenoj Ugarskoj, sa nešto više podataka o zapadnougarskim Hrvatima. Našavši se daleko u Körmendu i saznajući da se u njegovoj okolici nalazi nekoliko hrvatskih sela, kretao je tamo o čemu kaže: ... kao ondašnji vojnik obilazio sam te krajeve, gazeći u zimskim nedjeljama desetak kilometara po snijegu, kiši i blatu« (3). I dalje: »U slobodnom vremenu obilazio sam spomenuta hrvatska sela. Dobri, prijazni i gostoljubivi ljudi i bio im je mio moj posjet«. U svom djelu F. Ž. Donadini predstavio nam je sljedeća hrvatska, neka još samo dijelom hrvatska te neka donedavno hrvatska sela? Donji Berek (Alsóberki), Hrvatska Nadalje (Horvátánadalya), Gornji Berek (Felsőberki), Hrastinu (Haraszti), Veliki Kuket (Nagy Kölked) i Petrovo Selo (Szentpéterfa), a priopćio je i nešto podataka o hrvatskom žiteljstvu u Körmendu koje je, tvrdi autor, tamo obitavalo još do prije 50 godina. O svima navedenim mjestima pisac podastire podatke o broju žitelja, njihovoj konfesionalnoj pripadnosti, o šezdesetak hrvatskih prezimena, o stupnju očuvanosti našeg jezika, odnosno do kada se približno u kojem selu govorilo hrvatski. Posebno zapisuje da li je i ako jest u kojoj mjeri naš jezik u crkvenoj, školskoj i uredskoj upotrebi, te ako to više nije, otkada to traje. U selima gdje je naš jezik već bio uzmakao, F. Ž. Donadini nastoji proniknuti u uzroke te nemile pojave. Najčešće spominje kako je do toga doveo manjak hrvatskog svećenika, uvođenje mađarskog jezika u školsku nastavu, te njegova gotovo apsolutna upotreba u općinskoj administraciji. I to sve usprkos gotovo stopostotnoj prisutnosti i ukorijenjenosti hrvatskog življa. Ilustrativan je primjer Hrvatskog Nadalja o kojemu bilježi: »U selu su 4 mađarske (doseljene) obitelji, naime učitelj (školnik), općinski bilježnik, 1 krčmar i 1 posjednik.« (3:12) Rekli bismo da su oni bili produžene ruke države kojoj je cilj bio odnarođivanje nemađarskog etnost. F. Ž. Donadini bio je ustrajan u obilaženju ne samo domova tamošnjih Hrvata, nego i župnih dvora, seoskih škola i općinskih ureda tražeći u njima pisane hrvatske tragove. Dok ih u općinama, osim nešto u gradu Körmendu, nije nalazio, otkrivao je u kućama stare hrvatske nabožne knjige. Tako bilježi o Hrvatskom Nadalju: »Kod obitelji Vojnović... našao sam starih hrvatskih molitvenika, među njima i *Hisu Zlatu*... Vidio sam i jednu knjigu *Kerstjansko-katoličanski Crikveni Jačkar*, sastavili su ga Mihovil Maković (tj. Naković, op. S. K.) učitelj u Kophazu i Martin Borenić učitelj u Kertešu...« (3:12—13) Bolno ga se doimlje što ta pisana hrvatska riječ nestaje. U prikazu Gornjeg Bereka kaže: »I u Gornjem Bereku kao i drugim hrv. selima nalaze se kod starica hrv. molitvenici, kojih

vremenom nestaje jer po smrti starica pokopavaju s njima i molitvenike.« (3:15) Ovo je svakako posljedica okolnosti što te knjige, da su i ostale u tim domovima, ne bi više imao tko čitati. Autor ponegdje bilježi i preostatke hrvatskoga pjevanog blaga, npr. odlomke narodnih pjesama koje je čuo da se pjevaju u Petrovom Selu, Hrastini, Gornjem Bereku i Hrvatskom Nadalju. U njegovu tekstu nalaze se i kraći podaci o domaćem govoru, pa zapisuje da su Nadaljci čakavci, uz pribilježbu nekih riječi kojih, kako zapaža, u susjednim selima nema, nego su u upotrebi druge istoznačnice. Istražujući tako mogao je utvrditi kako veze sa starom domovinom — osim već spomenute Kurelčeve posjete — kroz duga stoljeća nisu postojale, što je jamačno pospješivalo hrvatsko gubljenje. Na kraju svojih zapažanja autor je donio sedamdesetak riječi koje potječu iz hrvatskog a preuzete su u mađarski jezik. Dakako da je to preuzimanje bilo preuzimano s prostora svekolike hrvatske dijaspore na širokom mađarskom prostoru. Nekoliko desetljeća kasnije sam autor o svom zapišivačkom radu bilježi: »Na povratku iz vojske napisao sam godine 1916. knjižicu 'Hrvati oko Körmenda' u kojoj sam prikazao žalosne prilike našeg tamošnjeg življa. Radišni su, pače i imućni, ali slabe hrvatske nacionalne svijesti. Znađu, da su hrvatskog porijekla, ali i priznavajući se Ugrima, ne ističu time da su Mađžari, jer je tamo u magjarskom jeziku ime Mađjar pojam narodnosti i državljanstva.« (3:2)

Riječ na kraju

Frano Ženko Donadini, provevši zimske mjesece 1915/16. u 22. pukovnici kao računarski dočasnik, vodnik (*Rechnungsunteroffizier*) u Körmendu, vratio se iz toga mađarskog grada sa sveščićem zapisa o svojim tada već znatnim dijelom pomadarenim sunarodnjacima. Te svoje zapise nakanio je što prije izdati u obliku knjižice što se i dogodilo »o Spasovu 1916«, kako je zabilježio u njenu zaglavku. Dok čitamo to djelce, zapažamo mjestimice na neke nedotjeranosti, na izostanak lekture, čega su posljedice i neke jezične i druge greške. Sam autor ističe kako je knjižicu napisao na brzinu. Svjestan i sam nekih njenih nesavršenosti, ipak se odlučio za brzo izdanje. To mu se nikako ne smije uzeti za zlo, jer on je vjerojatno rezonirao kako u onom ratnom i nesigurnom vremenu nema što čekati već treba svoje bilješke što prije uobličiti u knjižicu. Valja reći i to da je F. Ž. Donadiniju problematika hrvatske manjine u staroj Ugarskoj do dolaska u Körmend bila nepoznata. Kako sam bilježi, on je o Kurelčevim pohodima tamošnjim Hrvatima saznao tek po povratku iz Mađarske (3 : 5). Ovo pokazuje kako je o toj našoj narodnoj oazi želio nešto više saznati, ne znadovoljivši se samo vlastitim viđenjem. Donadinijevi zapisi ukoričeni u nevelik svezak, uza neke manjkavosti, predstavljaju zbirčicu dragocjenih podataka čija je osnovna vrednota autentičnost. Stoga su njegovi *Hrvati oko Körmenda* veoma korisno pomagalo današnjim i budućim istraživačima dijela hrvatske dijaspore u Mađarskoj. Odmah po objavljivanju te kasnije pisano je o tom djelcu u više onovremenih hrvatskih glasila. Tako su, koliko nam je poznato, izlazak te knjižice zabilježili zagrebački dnevnik *Hrvatska* 1450/1916, *Novine* 197/1916. i *Hrvatska riječ* 117/1916, te splitski *Dan* 29/1916, kao i *Radiša* 23—24/1921, Zagreb, prema *Hrvatskoj obrani* iz Osijeka. O svekolikom javnom i publicističkom djelovanju F. Ž. Donadinija pisano je, u pregledu, u zbornicima, novinama i kalendarima kako slijedi: *Znameniti i zaslužni Hrvati*, Zagreb 1925. (autor Franjo Bučar), *Zadrugar*

Split 4/1928, *Jadranska straža* Split 7/1928, *Narodna straža* Šibenik 4/1928. — sve o 50. godišnjici života. Nadalje *Jugoslavenski Lloyd* Zagreb, od 3. XII. 1933. i *Jadranska pošta* Split od 30. XI. 1933. — u povodu 25. obljetnice združnog rada, zatim *Hrvatska enciklopedija*, sv. V, Zagreb 1945. (autor Franjo Bučar), *Slobodna Dalmacija*, Split, 2613/1953. o 75. godišnjici života, te *Zadružni vjesnik* Zagreb 9/1958. o 80. obljetnici rođenja. Zagrebački kalendar *Danica* za 1983. zabilježio je 20. obljetnicu Donadinijeve smrti. Spomenimo da je po *Gradi za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835—1940.*, Zagreb 1984, o F. Ž. Donadiniju navedeno kako je on autor osam naslova, donesenih u našem popisu 1—8. Nije nam poznato da se u 60-im i 70-im godinama, a ni nakon netom navedenog podatka o njemu što pisalo. Autor ovih redaka »otkrivši« ga početkom 80-ih godina, spomenuo ga je u kalendaru *Gradišće* za 1987, pišući o istim selima, sada, osim Petrovog sela, posve pomadarenim. Bila je to obnova sjećanja na zapisivački rad F. Ž. Donadinija o skupini naših sela kraj Körmenda u kojima je stjecajem nametnutih okolnosti naš jezik, osim kako rekosmo u Petrovom Selu, gotovo posve zamuknuo. Ako se kao npr. u Hrastini, još nađe poneki govornik naše čakavštine, onda se radi o osobama uglavnom starijim od 70 godina, u drugim selima, koliko nam je znano nema ni takvih. Nažalost, ni njihov govor nije sustavno zabilježen ni obrađen, a nekih tekstova na njemu ima npr. u lirskim pjesmama na narodnu iz pera Nadaljca Ivana Nemetha (1880—1961), dugoljetnog školnika u Petrovom Selu. (4:7; 5)

Zahvaljujući domoljublju i požrtvovnosti F. Ž. Donadinija saznali smo ponešto o navedenim našim narodnim otočićima na rijeci Pinki oko Körmenda. Upoznati smo naime s jednom fazom njihova potonuća u mađarsko etničko more, što je bila, a to se ponavlja i danas, zlehuda sudba više naših manjih i većih narodnih skupina na tlu današnje Mađarske.

LITERATURA:

1. Bencisc, Nikolaus, »Einige Bemerkungen zu älteren Beziehungen der burgenländischen Kroaten zur Alten Heimat«, u: *Burgenland in seiner Umwelt. Festgabe für August Ernst*, Eisenstadt, 1984.
2. Donadini, Frano Ženko, *Hrvati oko Körmenda (u Ugarskoj)*. Split, 1916.
3. Donadini, Frano Ženko, Popratna bilješka na pisanje dr. Ivana Esiha o knjizi »Hrvati oko Körmenda«, *Slobodna Dalmacija*, 4. VII 1953.
4. Krpan, Stjepan, »Ivan Nemeth — o 25. obljetnici smrti«. *Narodne novine*, Budimpešta, br. 7, 12. II 1987.
5. Krpan, Stjepan, »Od Körmenda do Petrovog Sela«, *Gradišće* (kalendar za 1987), Zeljezno, 1987.

FRANO ŽENKO DONADINI — A NYUGATMAGYARORSZÁGI HORVÁTOK KEVÉSSÉ ISMERT LÁTOGATÓJA

ÖSSZEFOGLALÓ

Az óházából érkező kutató-látogatók Nyugatmagyarország horvátjaihoz a 16-ik században a Monarchia bukásáig c. mű e látogatások eredményeit mutatja be.

Frano Zenko Donadini az első világháború alatt osztrák-magyar katona volt Körmenden és e város horvát falvait látogatta. Érdekesekek feljegyzései a horvát nyelv megőrzöttségéről, a lakosok, iskolák és templomok számáról, a magyarosítás

fokáról, a meglelt horvát könyvekről és egyes népdalok lejegyzéséről. Mindezt megírta a Splitben 1915-ben megjelent könyvecskéjében »A magyarországi Körmend környékén élő horvátok« c. alatt. Az olvasmány jelentőségéről többen írtak, bár a szerzője nem volt hivatásos kutató, hanem csak egyszerű hazafi, aki hadseregbeli szabadságórát horvát honfitársai élete leírásának szentelte.

A szerző életrajzi adatai szerint 1878-ban született és 1963-ban halt meg. Munkálkodását a horvát művelődési egyesületekben és tevékenységét a szövetségi szervezetekben többen leírták.

FRANO ŽENKO DONADINI — A LESS-KNOWN VISITOR OF THE WEST-HUNGARIAN CROATS

SUMMARY

The paper begins with a review of the activities of educators and researchers from the old homeland who went among the Croats in West Hungary from the 16th century to the fall of the Monarchy. The author reviews the results of their visits and published works on this topic. Frano Ženko Donadini (1878—1963) was an Austro-Hungarian soldier in Körmend in the First World War. During his visits to the Croatian villages in the vicinity of that town he made valuable notes on the state of preservation of the Croatian language, on the number of inhabitants, on schools, churches, the level of Magyarisation, the number of Croatian books. He likewise registered some popular songs. All this he published in the booklet: *Croats around Körmend (in Hungary)* — Split 1915. This booklet brought about a response, although it was not written by a professional researcher but by a patriot who had dedicated a part of his military time to the enlightenment of his fellow Croats. The paper gives biographic information on F. Ž. Donadini, and notes his work in Croatian cultural-educational institutions and community organisations.